

**РІЗНОМАНІТНІСТЬ РОСЛИННИХ УГРУПОВАНЬ З
ПАЛЬЧАТОКОРІННИКОМ ПЛЯМИСТИМ НА ТЕРИТОРІЇ
ЦЕНТРАЛЬНОГО ПОЛІССЯ**

Ірина ОНИЩУК

*кандидат біологічних наук, доцент,
Житомирського державного університету
імені Іван Франка (Україна)*

Владислав ДЯКІВ,

*здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 101 Екологія
Житомирського державного університету
імені Іван Франка (Україна)*

Наталія ЛЕЩЕНКО

*здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 101 Екологія
Житомирського державного університету
імені Іван Франка (Україна)*

На території центрального Полісся фітоценотичне дослідження оселищ з участю пальчатокорінника плямистого становить важливу складову екологічного дослідження Поліського регіону. Пальчатокорінник плямистий, як один із найважливіших компонентів рослинного світу цієї місцевості, вирізняється своїми особливостями та має значний вплив на збереження природних екосистем, тому він є об'єктом пильного вивчення науковців та екологів. Маючи неабияку вагу у підтримці та формуванні поліського біорізноманіття, цей вид відіграє суттєву роль у структурі та функціонуванні екосистем через свою взаємодію з іншими рослинами та організмами.

Дане дослідження зосереджене на аналізі оселищ, де зустрічається пальчатокорінник плямистий, та на вивченні його взаємодії з іншими видами флори та фауни центрального Полісся.

Пальчатокорінник плямистий є геофітом, а це означає, що вид має підземні органи зберігання (бульби), які допомагають йому пережити несприятливий період року. Висота рослини 20-50 см, довжина листя до 15 см. Бульби 2-4 роздільні, стебло є прямим, щільним, гранчасте вгорі. Листки 2-6, плямисті, пласкі, відхилені, не досягають основи суцвіття. Вузьколанцетні приквітки коротші за квіток. Колір

квіток світло-фіалковий, білий, блідо-рожевий. Ланцетні листочки оцвітини. Період цвітіння рослини травень-липень.

Поширення *Dactylorhiza* (раніше *Coeloglossum viride* [3]) охоплює більшу частину Європи, більшу частину помірної Азії, Північну Африку, Японію, Алеутські острови та північні регіони Північної Америки.

Популяції *Dactylorhiza*, подібно до багатьох інших наземних орхідей, скорочуються через зникнення оселищ. Осушення значної частини водно-болотних угідь Європи, а також деградація біотопів внаслідок трансформації сільськогосподарських практик (внесення добрив, раннє сінокосіння тощо) призвели до негативного впливу на ці рослини[1]. Зменшення сільськогосподарської діяльності мало несподіваний наслідок: відмова від випасу тварин призвела до збільшення площі лісів та зменшення кількості доступних для *Dactylorhiza* оселищ. Проте, деякі види, такі як *D. fuchsii* та *D. praetermissa*, виявили певну стійкість до колонізації порушених людиною середовищ, хоча, як правило, це носить тимчасовий характер. Крім того, *Dactylorhiza* стикається з небезпекою через збір їхніх бульб для виготовлення салепу, який використовують у їжу та лікувальних цілях. Ця проблема особливо гостра в Гімалаях [3], де *D. hatagirea*, або "панч дядько", опинився під загрозою зникнення [2] через надмірне збирання. Поєднання загроз, описаних вище, призвело до скорочення чисельності декількох видів *Dactylorhiza*. Це змусило вжити заходів з охорони цих видів на національному рівні, зокрема, у Бельгії, Люксембурзі, Непалі та Великій Британії.

Як висновок можна зазначити, що чіткість визначення *Dactylorhiza maculata* subsp. *fuchsii* в Поліссі дещо розмита, адже в дослідження були включені некласифіковані популяції, які морфологічно переходять до інших таксонів. Цей факт може свідчити про потенційну гібридизацію між різними таксонами, що зумовлена їх морфологічною та генетичною мінливістю. У Західних Карпатах *Dactylorhiza maculata* subsp. *elodes* виступає як регіональний вікаріант, маючи відмінності в морфології та екології порівняно з іншими підвидами. Це свідчить про те, що вид адаптувався до різних умов середовища в цьому регіоні. Виявлення *Dactylorhiza maculata* subsp. *sudetica* як ендеміка Карпат підкреслює важливість цього регіону для збереження унікального біорізноманіття пальчатокорінників.

Список використаних джерел:

1. Averyanov, L.V., 1990. A review of the genus *Dactylorhiza*. In: Arditi, J. (Ed.), *Orchid Biology: Reviews and Perspectives V*. Timber Press, Oregon, pp. 159–206.
2. Biodiversity Conservation Prioritisation Project, 1998. Executive summary report of the Conservation Assessment and Management Plan of the Biodiversity Conservation. Prioritisation Project on selected medicinal plants of northern, northeastern and central India.

3. Cribb, P.J., Chase, M.W., 2001. Proposal to conserve the name *Dactylorhiza* Necker ex Nevski over *Coeloglossum* Hartm. (Orchidaceae). *Taxon* 50, 581–582.
4. Srivastava, R.C., Mainera, A.K., 1994. A note on *Dactylorhiza hatagirea* (D. Don) Soo: an important medicinal orchid of Sikkim. *National Academy of Science Letters* 17, 129–130.